

alimara

Revista de Treball Social

Època 5 / número 51 / Desembre 2008

Consell de
Mallorca

Núm 51

Època 5. Desembre 2008

Edita: Institut d'Afers Socials
Consell de Mallorca

Coordinació i redacció:
Servei de planificació i documentació.
General Riera, 67
07010 Palma

Els articles d'aquesta revista expressen únicament l'opinió
dels seus autors.

Llars El temple: 125 anys d'història, 125 anys de compromís

Cercant els orígens de l'antiga fortalesa d'El Temple trobam diversos historiadors de Mallorca que en parlen. Aquí ens referirem al que recull Antoni Pol a "*Recuerdos de Palma*", article "*El Temple i els sis fassers*". Biblioteca Balear, Palma 1957:

"Després, El Temple passà a ser propietat del ric comerciant don Miquel Palmer, i finalment va vendre dona Catalina Palmer l'històric alcàsser al metge don Tomàs Darder". I segueix dient Antoni Pol: "Han estat moltes les institucions, indústries i comerços que han desfilat per l'interior de la casa fortí d'El Temple".

Recordam haver vist en el seu interior un gran i productiu hort, hostel, magatzem de fusta, fàbrica de gel, i tot el que era mur del carrer d'El Temple convertint-se en vestíbuls, cotxeries i polits pisos de lloguer.

A l'interior esquerra i adossat a l'església, hi fundà la senyora comtessa d'Aiamans, l'Asil de la Sagrada Família del Temple.

D'aquesta manera es pot veure que l'antiga fortalesa d'origen àrab, coneguda per "Gomera", ha servit, a través dels segles, d'arxiu, fortalesa, convent, presó, magatzem... i finalment el bressol d'una institució per a nines i, al mateix temps, d'una congregació religiosa.

Però abans de centrar-nos en el tema de la fundació, hem d'esmentar dues persones que esdevenen pilars fonamentals del conegut en el seu moment per "Asil d'El Temple", que són: sor Maria Ramis Munar i dona Leocàdia Togores i Zaforteza, comtessa d'Aiamans.

Sor Maria Ramis Munar des de jove havia tingut vocació religiosa però cap de las congregacions religioses existents aleshores a l'illa li feien el pes. Als 23 anys coneix la comtessa d'Aiamans i funden l'Asil. Uns anys després, Maria

Ramis, amb altres companyes, funda la Congregació de les Filles de la Sagrada Família ("Ses Vermelletes") professant el 19 d'abril de 1900. Mor el 23 de juny de 1906.

Dona Leocàdia Togores i Zaforteza va néixer el 24 de gener de 1833, succeint son pare en el comtat d'Aiamans. Va ser la principal protectora de l'Asil d'El Temple i també fou una de les persones que més ajudaren sor Maria Ramis Munar en la fundació de la congregació. La comtessa va morir el 10 d'abril de 1906.

A més, hem d'esmentar sor Josepa Monjo Juan, que havia ingressat com a religiosa d'obediència al convent de santa Magdalena de Palma, pertanyent a les religioses Canonesses Regulars Agustines. Va ser qui, inicialment, va concebre la idea -encara que no la portàs a terme- de fundar un asil i la congregació de la Sagrada Família. El seu pla era: *"Se ha de fundar un convento de Hermanas bajo el título de la Sagrada Familia, han de vivir de la Providencia i han de recibir en su compañía a niñas pobres..."*. Aquesta monja coincidí en el seu projecte amb els plantejaments que elaborava la comtessa d'Aiamans amb qui mantenia vincles d'amistat.

La senyora comtessa veia des de feia temps la mateixa necessitat de crear una institució destinada a alberg de nines que, per diverses circumstàncies, havien quedat sense llar. Es comptava, a la vegada, amb l'aprovació eclesiàstica: *"Obtuvo la venia y aprobación de los más distinguidos teólogos y en especial de los reverendos Padres de la Compañía de Jesús, que en aquellos tiempos residían en esta capital..."*.

Com es pot veure, des de feia temps es plantejava la fundació d'aquesta institució. No obstant, allò que afavorí aquesta obra va ser la trobada imprevista de la primera nina i els registres de l'època ens diuen com va anar:

"Un día en el año 1881, paseando la señora Condesa de Ayamans cerca del puente del torrente del Coll d'en Rabassa vio a un hombre con una criatura en sus brazos que al parecer intentaba "hacer algo monstruoso"...La condesa mandó parar el coche y bajando le preguntó qué le sucedía, a lo que él contestó que hacía poco tiempo que había quedado viudo y su mujer le había dejado con siete hijos y esta niña, casi recién nacida, a la cual él no podía cuidar y su deseo era tirarla o venderla...La contestación de la condesa fue preguntarle cuánto pedía por ella, a lo que el hombre respondió "cien pesetas", y esta cantidad le fue entregada quedándose la condesa con la niña, pero no sin antes hacerle la advertencia de que no se la compraba, sino que solo se encargaría de cuidarla y educarla, y si pasados los años ésta deseaba volver junto a su padre, con toda libertad lo podría hacer..."

Esta fue la primera niña que la Condesa recibió y que junto con otras niñas, las tuvo recogidas en su palacio de Palma o Lloseta."

En augmentar el nombre de nines acollides, la senyora comtessa comprà l'antiga fortalesa dels cavallers Templaris juntament amb una petita església. No obstant, el casal no era habitable de manera immediata: li calia una gran

reforma i una adaptació adequada a les necessitats inherents a l'acollida d'un nombre considerable de nines.

Aquesta reforma suposaven molt de doblers i la comtessa, encara que posseïa molts de béns, els administrava el seu home que *"havia de mirar pel pervindre de la seva família"*. Aleshores, d'on s'obtindrien els doblers per a la reforma? Una jove, Margalida Vidal, se n'anà a Barcelona per "suplicar" un donatiu a un gran propietari. Aquest senyor, "encantat de fer una ona obra" donà 300 duros. D'altra banda, "una senyora" lliurà la quantitat de 2000 duros sense cap interès per un termini de sis anys.

Mentre tiraven endavant les reformes, es llogà provisionalment un pis al carrer del Socors, en el número 9, per allotjar-hi les nines que tenia acollides la comtessa més un grup de nines provinents de la Conferència de sant Vicenç de Paül.

Es formà una societat integrada per la senyora comtessa, una serventa de nom Tonina, altres joves que s'oferien voluntàriament i la seva gran col·laboradora Maria Ramis Munar.

En acabar les obres d'El Temple, s'hi traslladaren les nines acollides i es consagrà l'Asil de la Sagrada Família dia 25 de desembre de 1882. Cal dir que abans del trasllat definitiu s'ocuparen per poc temps unes cases situades a les torres de la mateixa fortalesa.

En ser provisional la societat, sorgiren algunes desavinences entre les persones que la integraven. La majoria decidiren abandonar quedant només sor Maria Ramis Munar amb l'ajut de la senyora comtessa.

Maria Ramis, tota sola, no podia atendre com calia les nines, per la qual cosa dona Leocàdia Togores decidí contactar amb la Congregació de les Germanes de l'Empar Terciàries de sant Agustí perquè la institució restàs ben atesa. Aquestes religioses entraren a El Temple el 9 de maig de 1886 quedant a càrrec, també, de la casa del Puig de sant Miquel de Montuïri, que la senyora comtessa havia cedit perquè la fruïssin les nines. Això no obstant, aquesta congregació també es retiraria el maig de 1887.

Va ser llavors quan Maria Ramis, que feia temps que hi donava voltes, retornà a desig de fundar l'anhelada Congregació de les Germanes de la Sagrada Família. I més animada que en cap altre moment, es decidí a lluitar per aquesta causa.

Va ser així que apareixen el 1890 les primeres constitucions de les Filles de la Sagrada Família. La casa d'El Temple prengué un nou aspecte amb les germanes de Maria Ramis Munar que, des d'aquell moment, seria sor Maria de Jesús. Aviat altres joves demanaren ser admeses com a postulants en aquesta nova congregació. És així que es millorà l'alimentació, el vestit, l'ensenyament i també altres dependències de la casa.

Es preparà també *"carrito con una modesta caballería para ir por los pueblos a recoger limosna"*.

No obstant, aquesta situació també durà poc: a partir del 1893 moren algunes religioses i altres, per manca de vocació, abandonen la congregació.

Cal tenir present que eren temps molt durs. El 1894 sor Maria només comptava amb tres o quatre col·laboradores entre les que hi havia, com sempre, la comtessa d'Aiamans.

Compten que *“un dia, sor Maria Ramis estava angoixada perquè només tenia una pesseta per atendre 24 nines i decidí anar a demanar per caritat. Abans, reuní les nines i explicà la situació en què es trobaven demanant a les nines que anassin a la capella per demanar la protecció a sant Josep. I així ho feren. No havia acabat l'exhortació que tocaren a la porta. Ena un vellet que diposità una almoina considerable a les mans de la superiora. Sorpresa, anà a cercar les nines perquè li ho agraiessin però quan tornà a la porta, el vellet havia desaparegut...”*

Entre les noves postulants del 1903 ingressà a la congregació la jove Catalina Oliver Fullana, professant el mes de juny de 1905 i canviant el seu nom pel de sor Joaquina. Morí als 24 anys, el 21 de febrer de 1906, a conseqüència d'una llarga malaltia. Son Joaquina era aquella nina que la comtessa havia recollit en el Coll d'en Rabassa, convertint-se en la primera interna de l'Asil.

A causa dels *“trastorns polítics ocorreguts aleshores”*, ens referim al 1936, les religioses i les nines es traslladaren al Puig de sant Miquel de Montuiri. No obstant, passats uns mesos, tornaren a Palma. El 1937, però, retornen novament al Puig i el 30 de maig d'aquest any *“cayó una bomba ante la fachada del Temple salpicando la metralla toda la fachada del edificio destruyendo persianas y estropeando puertas y lo más tremendo, matando a una niña, natural de Felanitx”*...

Sor Maria de Lourdes Garau va ser la quarta superiora i destacà per restablir la part econòmica, la qual cosa permeté que, posteriorment, es fessin obres de millora. Durant el seu govern es creà una agrupació coral que arribà a ser molt coneguda, rebent distints premis. També cal ressaltar, en aquesta època i posteriors, la composició del betlem i de la popular “Miqueleta” (acabant el 1967). Ambdues iniciatives anaven a càrrec de sor Margalida Lorente.

A partir del 1966 i posteriorment a la celebració del Concili Vaticà II, a El Temple també es produïren canvis per adaptar-se al moment. *“Les religioses canviaren dues vegades d'hàbit abandonant definitivament el color granat pel qual eren conegudes a tot Mallorca; “Ses Vermelletes”. També es feren obres de millora a la casa d'El Temple, a l'església i al Puig de sant Miquel”*.

Sor Isabel Garcia Barriga va ser la darrera superiora de la Congregació de les Filles de la Sagrada Família (1972).

Eren poques les religioses i *“essent fidels a l'esperit del Concili Vaticà II, que indica a les congregacions d'escàs nombre que s'uneixin a altres més grans, el bisbe de Mallorca Teodor Úbea estengué un document el 19 de maig de 1973 en el que disposà que la Congregació de Religioses de la Sagrada Família del Temple restaria unida, de manera provisional i per un any, a la Congregació de les Religioses Terciàries Trinitàries. La unió definitiva es féu el 19 d'octubre de 1974...”*

Les Religioses Trinitàries introduïren molts de canvis, començant pel nom propi de la institució que passà a ser "Llars El Temple". A més, un nou enfocament en la intervenció, l'ingrés de nins d'ambdós sexes, la separació dels nins en pisos, que des del començament condicionaren per aquesta finalitat; la construcció d'una escola, perquè fins aleshores les classes es feien en el mateix centre; la contractació de personal seglar, etc.

I així fins ara, seguim treballant per la infància més desfavorida. Ara mateix gestionam sis pisos amb capacitat per a 43 menors.

Ara és diferent, altres són els recursos, hem evolucionat, ens hem professionalitzat, no treballam sols i intentam sempre i fins en les circumstàncies més difícils, que el compromís, la força, la perseverança i la il·lusió que marcaren la institució des dels inicis no es perdi.

... I la història continua

Palma, novembre de 2008

Font bibliogràfica: "Historia de la Congregación de Hijas de la Sagrada Familia". Francisco Salleras y María Garí. 1972.